

(มากกว่า) 50 ปีของห้องสมุดในความทรงจำ

ทิมล เมฆสวัสดิ์*

เมื่อย้อนรำลึก

อาคารที่เป็นห้องสมุดหลายแห่งโดยทั่วไปล้วนมีประวัติของตัวอาคารที่มีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย เช่นเดียวกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่มีประวัติยาวนานครั้งก่อนสถาปนาเป็นมหาวิทยาลัย โดยเริ่มต้นจากห้องสมุดเล็กๆ บนตึก 3 (อาคารประสานมิตรในปัจจุบัน) ด้วยความพยายามของอาจารย์สาขาบรรณารักษศาสตร์ชาวไทยและอเมริกันเชื้อสายฟิลิปปินส์ 2 คน ซึ่งเล็งเห็นความสำคัญของห้องสมุดว่าเป็นแหล่งค้นคว้าสำคัญด้านการศึกษาสำหรับนิสิต

จากนั้นมาจึงมีการก่อตั้งอาคารห้องสมุด 4 ชั้นและส่วนเชื่อมต่อชั้นเดียวที่มีเครื่องปรับอากาศ (สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา และสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ในปัจจุบัน) ซึ่งได้อาจารย์สาขาบรรณารักษศาสตร์หลายท่านที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยอินเดียนอยส์เป็นพลังขับเคลื่อนหลักในการพัฒนาห้องสมุดพร้อมไปกับการเรียนการสอนในสาขาวิชาชีบบรรณารักษ์ อาคารห้องสมุดหลังนี้มีรูปลักษณะคลาสสิกทรงสี่เหลี่ยม มีแสงแดดส่องผ่านกลางอาคาร และมีสายลมพัดจากทิศเหนือและใต้ตามฤดูกาล พร้อมทั้งลิฟต์หนึ่งตัวที่คงทนเก่าแก่ และมีการใช้งานที่อาจแทบไม่พบในปัจจุบัน มีความขลังและดูน่ากลัวนิดหน่อย เวลาต้องใช้ในตอนนั้น หรือหากไม่ยากใช้ลิฟต์ก็สามารถใช้บันไดเวียนที่อยู่ข้างๆ กันได้เช่นกัน

เรื่องราวของฉันและห้องสมุด

การได้มีโอกาสมาศึกษาต่อในสาขามหาวิทยาลัยระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยนี้ สร้างประสบการณ์สำหรับคนที่ไม่ได้มีพื้นฐานเช่นฉันมาก่อน จากคนไม่มีวินัยในการเรียนสักเท่าใดและใช้ห้องสมุดน้อยครั้งมาก กลายเป็นคนที่ต้องใช้ห้องสมุดมากที่สุดเท่าที่จะเคยมีมา เพราะอาจารย์แต่ละท่านมอบหมายงานให้ศึกษาค้นคว้าทุกสัปดาห์ ทั้งวารสารและหนังสือที่ทำให้เราต้องไล่ไปตามชั้น ผลุบโผล่แทบทุกวันจนเจอผู้คนที่เรียนหลากหลาย หลายคนปัจจุบันกลายเป็นนักเขียน นักวาด นักวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อเสียง เพราะที่นี่เป็นแหล่งรวมหนังสือหลากหลายจำนวนมากที่ชวนให้ค้นหาติดตาม โลกขณะนั้นสนุกสนานเพราะฉันยังไม่ต้องรับผิดชอบเรื่องการทำงาน ห้องสมุดจึงเป็นที่พึ่งพิงหลักสำหรับเหล่าพวกชอบเรียนหนังสือเป็นส่วนใหญ่

เกือบเรียนไม่จบเพราะการล่องลอยสนุกสนานแบบนี้ จนในที่สุดอาจารย์ที่ปรึกษา(ดร.สุนทร แก้วลาย) จึงดึงมาทำงานเป็นบรรณารักษ์ตอบคำถามและเคี้ยวเชิญให้เรียนจนจบไปด้วย อาจารย์คงมองเห็นความแปลกคนของลูกศิษย์คนนี้กระมังเพราะไม่ได้จบปริญญาตรีในสาขาวิชานี้โดยตรงซึ่งนับเป็นสิ่งท้าทายของหลักสูตร

ที่นี่ เมื่อได้ทำงานเต็มตัวก็รู้สึกสนุกไปกับการช่วยเหลือผู้ใช้ค้นหาข้อมูล ด้วยเป็นงานที่ทำหายและพบผู้คนแปลกใหม่แทบทุกวัน ที่นี่นับเป็นแห่งแรกที่ใช้ฐานข้อมูลภาษาอังกฤษในรูปแบบซีดี-รอม ขอขอบคุณอาจารย์ที่สั่งสอนให้ฝึกฝนภาษาอังกฤษจนเราสามารถมีทักษะช่วยเหลือผู้ใช้สืบค้นหาสิ่งที่ต้องการได้ จำได้ว่ามีนิสิตปริญญาเอกท่านหนึ่งมาหาทุกวันและเปลี่ยนหัวข้อสืบค้นไม่ซ้ำกันเลย มาด้วยดวงตาบวมซ้ำเพราะอดนอนหลายคืน เธอทิ้งหัวข้อไว้ ไปเรียนแล้วค่อยกลับมา นอกจากนั้นห้องสมุดยังมีบริการบทย่อยภาษาไทยที่อาจารย์วิชัย ทับ-เที่ยง ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปมาใช้เพื่อรวบรวมบทย่อยภาษาไทยของนิสิตระดับปริญญาโทและเอกไว้สำหรับการสืบค้น เหล่านี้เป็นสิ่งที่ช่วยเหลือนิสิตในการศึกษาค้นคว้าหัวข้อวิจัยอย่างมาก

ปัจจุบันที่ผ่านเลย

ในที่สุดความคับแคบของพื้นที่ส่งผลให้มีการขยายและสร้างตึกขนาด 7 ชั้น โดยการถมสระน้ำ (มรดก-ชื่อได้มาตามสีของน้ำในสระ) เป็นสระเก่าที่เห็นตั้งแต่สมัยมาเรียน ทำให้ตึกหลังนี้สร้างขึ้นโดยไม่มีคัน ใช้วิธีสอดลวดสลิงแทนเพื่อการยึดหยุ่นเวลารับน้ำหนัก และวันดีคืนดีต่อมาหลายปีเราจะเห็นลวดบางเส้นติดตัวออกมาออกมาเพราะหมดอายุ แต่ไม่เป็นไรแค่เอาเส้นใหม่สอดแทนเข้าไปแทน สมัยนั้นตึกใหม่นิยมพื้นแบบปูพรม ตอนแรกก็คิดว่ามันช่วยลดเสียงได้ ไม่ได้คิดว่ามันจะเป็นปัญหา ต่อมาจากการสะสมฝุ่น จำได้ว่าเปิดตัวแรกๆ นิสิตเห่อเข้ามากันมากเพราะมีพรม มีเครื่องปรับอากาศทุกชั้น จะเห็นนิสิตมานั่งนอนกลิ้งเกลือกเล่นแบบสบายใจแทบทุกวัน เราก็ชื่นชมกับความใหม่และห้องทำงานที่เป็นสัดส่วน จำนวนหนังสือจึงเพิ่มได้มากขึ้น ความใหม่ย่อมหอมหวานทำให้ผู้คนหลังไหลเข้ามาใช้ห้องสมุดกัน

วัฏจักรการเปลี่ยนแปลงย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทุกอาคารล้วนมีอายุการใช้งานของมัน ทำให้มีการปรับแต่งให้เหมาะสมกับสภาพและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารในแต่ละยุคสมัย รวมทั้งทรัพยากรสารสนเทศและโปรแกรมต่าง ๆ ที่ต้องปรับให้ทันตามเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาตลอดเวลา ไม่ว่าจะผ่านมาสักเท่าไร สิ่งที่คนห้องสมุดรู้สึกภาคภูมิใจนั้นก็คือการได้ส่งมอบบริการที่สนองความต้องการของผู้ใช้ให้ได้มากที่สุดที่จะทำได้ อย่างที่เข้าใจกันงานบริการหากทำดีก็แค่เสมอตัวเพราะเป็นหน้าที่หลัก หากทำไม่ดีสักครั้งก็จะเป็นที่จดจำและกลายเป็นหัวข้อของการบอกต่อในบางครั้ง

อย่างไรก็ตาม คนห้องสมุดทำงานกันค่อนข้างหนักพอสมควร อาจมีมากบ้างน้อยบ้างตามวาระ ทุกคนต่างรู้ว่าห้องสมุดเป็นบ้านหลังที่สอง (หรือบางคนอาจนึกเป็นบ้านหลังแรก) คนทำงานอาจผลัดเปลี่ยนกันเข้าออก แต่คนเหล่านี้ช่วยสนับสนุนและสร้างรากฐานห้องสมุดให้แข็งแรงจนหยดยืนมาได้จนปัจจุบัน แม้จะมีความคับข้องใจบ้างในการทำงาน แต่นับได้ว่าเป็นทีมงานที่เข้มแข็ง มีความเข้าใจซึ่งกันที่จะช่วยนำพาห้องสมุดให้ขับเคลื่อนต่อไปเรื่อย ๆ แม้ปัจจุบันรูปแบบการใช้ห้องสมุดของผู้ใช้สมัยใหม่จะเปลี่ยนแปลงไปมากตามยุคสมัย หลายคนอาจให้ความสำคัญของรูปเล่มหนังสือลดลง มีความรู้มากมายจากแหล่งอื่นที่ชวนให้ติดตามห้องสมุดจึงปรับสภาพการให้บริการแต่ยังคงการเป็นแหล่งเรียนรู้ สร้างพื้นที่การทำงานร่วมกัน การพักผ่อน

ไม่ว่ามานั่งเล่น นอนเล่น เล่นเกม ฟังเพลงหรือชมภาพยนตร์ ทุกคนมาได้เสมอ ทำหน้าที่บริการไม่ใช่แค่ผู้ใช้ในมหาวิทยาลัยเท่านั้นแต่ยังเอื้อแก่ผู้คนในชุมชนอีกด้วย

* อธิการผู้อำนวยการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เกษียณอายุราชการในปี พ.ศ. 2561

